

УДК 327(477:4-672ЄС):355.01

DOI <https://doi.org/10.32782/2312-1815/2026-23-8>

Ігор Доцяк

ORCID: 0000-0001-5449-3005

Денис Маркевич

ORCID: 0009-0008-4596-7887

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ЗА НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

У статті досліджено особливості процесу європейської інтеграції України в умовах повномасштабної війни за Незалежність. Проаналізовано еволюцію договірно-правової бази співпраці України та Європейського Союзу – від Угоди про партнерство і співробітництво 1994 року до Угоди про асоціацію 2014 року та поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі. Визначено ключові етапи трансформації євроінтеграційного курсу України після 2014 року, коли Революція Гідності та збройна агресія російської федерації спричинили якісну зміну характеру взаємин між Україною та ЄС. Особливу увагу приділено впливу повномасштабного вторгнення 2022 року на прискорення інтеграційних процесів, інституційну адаптацію України до права ЄС та трансформацію самого Європейського Союзу як геополітичного актора. Обґрунтовано, що війна стала фактором як обмеження, так і прискорення реформ, формуючи модель «кризової євроінтеграції». Зроблено висновок про формування нової парадигми інтеграції, в якій безпековий вимір набуває не меншого значення, ніж економічний і політичний.

Ключові слова: європейська інтеграція, Україна, Європейський Союз, війна, Угода про асоціацію, *acquiscommunitaire*, безпека, геополітика.

Актуальність дослідження. Європейська інтеграція України в умовах війни за Незалежність є одним із ключових і водночас найскладніших процесів сучасного розвитку держави. Вона поєднує трансформацію політичної системи, імплементацію правових основ Європейського Союзу та необхідність функціонування держави в умовах високої інтенсивності збройного конфлікту. У сучасних умовах інтеграція до ЄС перестає бути виключно зовнішньополітичним вектором і набуває характеру стратегічного інструменту забезпечення національної безпеки, стійкості держави та її інституційної модернізації.

Актуальність теми посилюється тим, що після 2022 року європейська інтеграція України відбувається в унікальних історичних умовах, коли країна-кандидат одночасно здійснює масштабні реформи та веде оборонну війну проти російської федерації. Це формує нову модель інтеграційного процесу, що виходить за межі класичних підходів до розширення Європейського Союзу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Попри значну кількість наукових праць, присвячених європейській інтеграції України, комплексне дослідження трансформації цього процесу в умовах повномасштабної війни залишається недостатньо розробленим. У сучасних наукових і аналітичних роботах вітчизняних науковців переважно розглядаються окремі аспекти євроінтеграційних процесів. Самофалова М. О. [4] виділяє соціально-економічні та структурні наслідки європейської інтеграції як для України так і для ЄС. Науковці Національного інституту стратегічних досліджень І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко [1] акцентують увагу на ціннісних та безпекових аспектах європейського вибору України. В. Голопапа [1] аналізує динаміку та перспективи євроінтеграційних процесів в умовах військових дій.

© І. Доцяк, Д. Маркевич, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

У працях зарубіжних дослідників [11] підкреслюється вплив російської агресії на трансформацію регіональної та глобальної безпекової архітектури, а також на оновлення підходів Європейського Союзу до політики сусідства та Східного партнерства.

Разом із тим, у науковій літературі недостатньо системно розкрито європейську інтеграцію України як цілісний багаторівневий процес, що одночасно охоплює політичний, безпековий, економічний і соціальний виміри та відбувається в умовах війни. Потребує більш глибокого дослідження взаємозв'язок між наслідками протидії військовій агресії, прискоренням інтеграційних процедур та трансформацією самого Європейського Союзу як геополітичного актора.

Метою статті є комплексний аналіз особливостей європейської інтеграції України в умовах війни за Незалежність, визначення її трансформаційних етапів, інституційної динаміки та геополітичних впливів.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**: проаналізувати еволюцію договірно-правової бази співпраці України та ЄС; дослідити вплив Революції Гідності та російської агресії на зміну характеру євроінтеграційного курсу; охарактеризувати наслідки повномасштабного вторгнення 2022 року для інтеграційних процесів; визначити особливості імплементації Угоди про асоціацію та *acquiscommunitaire* в умовах війни; оцінити трансформацію політики Європейського Союзу щодо України в контексті безпекових викликів.

Матеріал і методи дослідження. У дослідженні використано загальнологічні та загальнонаукові методи пізнання, при цьому актуальність проблематики зумовила домінування спеціальних наукових підходів. Серед застосованих методологічних інструментів провідне місце посіли прийоми синергетичного та інституціонального підходів, а характерною рисою методології стало врахування її інтегративної функції.

Історико-ретроспективний аналіз було застосовано для висвітлення основних етапів розвитку науково-теоретичних підходів до проблематики європейської інтеграції.

З огляду на системний характер євроінтеграційного процесу, що складається з взаємопов'язаних елементів, які перебувають у відносинах внутрішньої детермінації та послідовної залежності, обґрунтованим є використання синергетичного підходу як одного з ключових методів дослідження.

Традиційний (неформалізований) метод аналізу документів дав можливість дослідити правові та інституційні основи інтеграційних процесів України.

Результати та обговорення. Тривалий час правову основу співпраці між Україною та Європейським Союзом становила Угода про партнерство і співробітництво, підписана 16 червня 1994 року та ратифікована Законом України № 237/94-ВР від 10 листопада 1994 року. Цей документ став відправною точкою для розвитку масштабної взаємодії у політичній, економічній, а також культурно-гуманітарній сферах. Згодом зазначену Угоду було замінено Угодою про асоціацію, яка більш повно враховує сучасні потреби України та рівень її співпраці з ЄС. Політична частина Угоди була підписана 21 березня 2014 року в Брюсселі за участі тодішнього Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка, тоді як економічний компонент підписав Президент України Петро Порошенко 27 червня 2014 року. Ратифікація Угоди про асоціацію відбулася 16 вересня 2014 року одночасно в Європейському парламенті та Верховній Раді України, а з 1 листопада 2014 року вона почала застосовуватися тимчасово. Таким чином було здійснено перехід від формальних партнерських відносин до більш глибокої політичної асоціації та економічної інтеграції з Європейським Союзом [1, с. 37–38].

Європейська інтеграція України в умовах війни за Незалежність характеризується поєднанням класичної логіки розширення Європейського Союзу з нетиповими умовами тривалого збройного конфлікту високої інтенсивності. Ключовим історичним рубежем у цьому процесі став 2014 рік, коли Революція Гідності, анексія Криму російською федерацією

та початок бойових дій на сході України докорінно змінили не лише внутрішньополітичну ситуацію, а й саму природу євроінтеграційного курсу. Від цього моменту інтеграція перестала бути виключно зовнішньополітичним напрямом і набула характеру цивілізаційного вибору, безпосередньо пов'язаного з питаннями безпеки, суверенітету та збереження української державності. У наукових дослідженнях підкреслюється, що саме після 2014 року Україна фактично опинилася в умовній «сірій зоні безпеки» між Європейським Союзом і російською федерацією, що істотно трансформувало характер її взаємодії з європейськими інституціями та підвищило стратегічну значущість питання інтеграції [2, с. 58–59].

Війна, розпочата російською федерацією проти України, радикально змінила глобальну політичну картину, спричинила зростання ризиків і загроз та запустила турбулентні процеси у політичній, економічній і безпековій сферах, наслідки яких залишаються складними для прогнозування. Російська агресія загострила вже наявні суперечності міжнародної системи безпеки, призвела до погіршення соціально-економічної ситуації як на регіональному, так і на глобальному рівнях. Зокрема, енергетична криза та дестабілізація світового продовольчого ринку спричинили зростання цін на споживчі товари, що суттєво вплинуло на рівень добробуту населення багатьох держав світу. Паралельно з 2022 року в різних регіонах посилюються інфляційні процеси, що стало одним із наслідків глобальної економічної нестабільності [3, с. 4–5].

Водночас ще з початку формування європейського курсу України інтеграція розглядалася політичним керівництвом російської федерації як загроза її геополітичним амбіціям на пострадянському просторі. Європейський вибір Києва не лише виступив орієнтиром для інших держав регіону, але й став викликом для авторитарної моделі правління, що супроводжується репресивною внутрішньою політикою та агресивною зовнішньою стратегією [4].

Російська воєнна агресія, попри її руйнівні наслідки, водночас стала чинником прискорення європейської інтеграції України. Вона сприяла консолідації українського суспільства навколо європейських цінностей та остаточному закріпленню відмови від східного інтеграційного вектора. У цьому контексті події після 2014 року посилити західну орієнтацію українського суспільства та сформували стійке усвідомлення незворотності євроінтеграційного курсу. У результаті протистояння з російською федерацією відносини між Києвом і Брюсселем істотно поглибилися в межах спільного реагування на безпекові виклики, а надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС стало політичним сигналом підтримки з боку Європейського Союзу та відповіддю на спроби відновлення неоімперських амбіцій [4].

Окрім цього, імплементація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, підписаної у 2014 році, відбувалася паралельно з проведенням внутрішніх реформ і веденням бойових дій на сході України. Така ситуація зумовила специфічний формат євроінтеграції, який можна охарактеризувати як «реформи під тиском безпеки», коли трансформаційні процеси визначалися не лише економічними або політичними вигодами, а й необхідністю забезпечення державного виживання в умовах війни. Як зазначається в науковій літературі, після 2014 року Україна перейшла до моделі «кризової модернізації», у межах якої реформи стали інструментом одночасного наближення до Європейського Союзу та зміцнення внутрішньої стійкості держави [5, с. 190–193].

Важливим етапом євроінтеграційного процесу стало запровадження з 2016 року поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA), що започаткувало системну економічну інтеграцію України до внутрішнього ринку ЄС. Угода про DCFTA передбачає поступове скасування митних бар'єрів і гармонізацію регуляторного середовища, що сприяє інтеграції української економіки до європейського економічного простору [6]. Дослідження Київської школи економіки засвідчують, що впровадження DCFTA позитивно вплинуло на динаміку двосторонньої торгівлі між Україною та ЄС і сприяло відновленню зовнішньої торгівлі після

кризи 2014–2015 років [7]. Саме економічний вимір інтеграції став найбільш динамічним, оскільки дозволив частково компенсувати втрати від скорочення торгівлі з російською федерацією. При цьому частка Європейського Союзу у зовнішній торгівлі України стабільно зростала і перевищила 40%, що свідчить про структурну переорієнтацію української економіки на європейський ринок [8].

Однак європейська інтеграція України відбувалася в умовах постійного безпекового тиску, що визначав не лише внутрішню політику держави, але й підхід Європейського Союзу до країн Східного партнерства. Як засвідчують аналітичні матеріали Європейського парламенту, російська агресія проти України та дестабілізація регіону змусили ЄС переосмислити попередні підходи до Європейської політики сусідства та Східного партнерства, оскільки попередня модель взаємодії виявилася недостатньою для реагування на нові безпекові виклики. У цьому контексті Європейський Союз був змушений адаптувати свої інструменти, поєднуючи підтримку реформ із елементами кризового менеджменту та реагування на конфлікти. Водночас дослідження підкреслюють, що регіон Східного партнерства характеризується високим рівнем політичної нестабільності та конфліктності, що обмежує ефективність інтеграційних механізмів, але водночас підвищує стратегічну значущість України як ключового партнера ЄС [9].

Подальша ескалація у 2022 році, що проявилася у повномасштабному вторгненні російської федерації, стала якісно новим етапом війни за незалежність України та водночас критичним моментом для європейської інтеграції. Якщо період 2014–2021 років можна охарактеризувати як фазу інституційного зближення в умовах обмеженої війни, то після 24 лютого 2022 року інтеграційний процес набув характеру екзистенційної взаємозалежності між Україною та ЄС. Вперше в історії розширення Європейського Союзу країна-кандидат опинилася у стані повномасштабної війни під час проходження інтеграційних процедур.

Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС у червні 2022 року стало безпрецедентним політичним рішенням, яке засвідчило суттєву трансформацію логіки європейської інтеграції. Як зазначають аналітики Центру європейських політичних досліджень (CEPS), російська агресія проти України змусила Європейський Союз відійти від попередньої обережної моделі реагування та перейти до більш активної ролі як геополітичного актора, спрямованого на формування майбутнього європейського порядку [10]. У цьому контексті розширення ЄС набуває чітко вираженого геополітичного виміру, де поряд із відповідністю формальним критеріям дедалі більшого значення набувають фактори безпеки, стабільності та стратегічного балансу на континенті.

Умови війни суттєво ускладнили імплементацію євроінтеграційних реформ в Україні. Держава змушена одночасно здійснювати оборонні дії, підтримувати макроекономічну стабільність, забезпечувати функціонування критичної інфраструктури та впроваджувати масштабні правові й інституційні зміни, необхідні для наближення до *acquiscommunitaire*. Як зазначається у сучасних дослідженнях, процес адаптації законодавства України до права ЄС супроводжується низкою об'єктивних перешкод, серед яких ключовими є російська агресія, інституційна обмеженість державних органів та структурні проблеми управління [11, с. 21].

Водночас аналітики підкреслюють, що війна створює додаткові виклики для інституційної спроможності держави, зокрема через кадрові втрати, фінансові обмеження та необхідність перерозподілу ресурсів на оборонні потреби, що безпосередньо впливає на темпи імплементації *acquis* ЄС. Попри це, Україна продовжує здійснювати реформи та виконувати зобов'язання за Угодою про асоціацію навіть в умовах повномасштабної війни, що свідчить про унікальність її інтеграційної траєкторії [12, с. 4–7].

Війна суттєво вплинула і на сам Європейський Союз. Починаючи з 2014 року, а особливо після 2022 року, ЄС поступово трансформується з переважно економічного

інтеграційного проекту у геополітичного актора, здатного реагувати на військові загрози. Санкційна політика проти РФ, створення Європейського фонду миру (European Peace Facility), масштабні пакети військової допомоги Україні та координація оборонних поставок свідчать про розширення функціональних можливостей ЄС у сфері безпеки. Як підкреслює Верховний представник ЄС із закордонних справ і політики безпеки Жозеф Боррель, війна в Україні стала «геополітичним пробудженням Європейського Союзу», що змусило його переосмислити власну роль у міжнародній системі [13].

Окремо слід наголосити, що європейська інтеграція України після 2014 року має не лише політичний та безпековий, але й глибокий соціально-економічний вимір. Після початку повномасштабного вторгнення у 2022 році мільйони українських громадян отримали тимчасовий захист у державах Європейського Союзу, що створило безпрецедентний рівень соціальної інтеграції ще до формального вступу України до ЄС. Активація Директиви про тимчасовий захист (Temporary Protection Directive) стала найбільшим механізмом масового прийому переміщених осіб в історії ЄС і забезпечила доступ українців до ринку праці, освіти та соціальних послуг у країнах-членах. У наукових дослідженнях це явище описується як форма «фактичної інтеграції» або «pre-accession societal integration», коли соціальні зв'язки, мобільність населення та участь у соціально-економічних системах ЄС випереджають формальне інституційне членство держави-кандидата [14].

Висновки. Отже, європейська інтеграція України в умовах війни за незалежність є унікальним історичним процесом, у якому поєднуються одразу кілька рівнів трансформації: державний, інституційний, економічний, безпековий і суспільний. Період після 2014 року став фазою поступового інституційного зближення та реформ під впливом гібридної війни, тоді як після 2022 року інтеграція набула ознак прискореного геополітичного процесу, в якому питання членства України в ЄС стало елементом формування нової архітектури європейської безпеки.

У перспективі цей процес формує нову модель європейської інтеграції, де критерії економічної готовності та імплементації європейського законодавства доповнюються критеріями суспільної стійкості щодо загроз та ризиків військової агресії. Європейський Союз сам трансформується в напрямку посилення безпекових і військових спроможностей, зростання політичної консолідації у протидії російській агресії. Європейська інтеграція України виконує завдання не лише внутрішньосуспільних політико-економічних змін, але і прискорення та поглиблення безпекової трансформації самого Європейського Союзу.

Література:

1. Голопапа В. Євроінтеграція України в умовах війни Україна на шляху інтеграції до Європейського Союзу: здобутки, виклики та перспективи : матеріали круглого столу (9 травня 2024 р., м. Ірпінь). Ірпінь : Державний податковий університет, 2024. С. 37–44.
2. Åslund A. Ukraine: What Went Wrong and How to Fix It. Washington : Peterson Institute for International Economics, 2015. С. 58–64.
3. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі. Київ : Центр Разумкова, 2022. 103 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf
4. Самофалова М. О. Євроінтеграція України в умовах війни: проблеми та виклики Вісник. 2023. № 9 (36). DOI: <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2023-9-36-06>
5. Євроатлантичний вектор України: національна доповідь / ред. кол. С. І. Пирожков, І. О. Кресіна, А. І. Кудряченко, Ю. С. Шемшученко та ін. Київ : Національна академія наук України; Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України, 2019. 328 с.
6. EU trade relations with Ukraine European Commission. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en

7. EU-Ukraine trade in commodities under the DCFTA: current state and potential for liberalisation. Kyiv : Kyiv School of Economics, 2022. URL: <https://kse.ua>
8. Trade and trade-related matters Government Office for European Integration of Ukraine. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/trade/>
9. Gromadzki G. The Eastern Partnership after five years: time for deep rethinking European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union. Brussels, 2015.
10. Raik K., Blockmans S., Dandashly A. et al. Tackling the Constraints on EU Foreign Policy towards Ukraine CEPS. 2023. URL: https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2023/05/joint_rp_20.pdf
11. Börzel T. A. European integration and the war in Ukraine: just another crisis? Journal of Common Market Studies. 2023. Vol. 61 (Annual Review). P. 14–30. DOI: <https://doi.org/10.1111/jcms.13550>
12. Lasheras B., Stulik D., Naumenko D., Bieber F., Solonenko I., Delcour L., Bulana O., Diachenko S. A realistic path towards Ukraine's accession to the EU. Kyiv : Ukrainian Centre for European Policy, 2023. 53 p. URL: <https://www.ucep.org.ua/en>
13. Borrell J. Europe in the Interregnum: our geopolitical awakening after Ukraine European External Action Service. 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/europe-interregnum-our-geopolitical-awakening-after-ukraine_en
14. European Commission. Temporary protection for persons fleeing Ukraine. 2022. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/temporary-protection_en

References:

1. Holopapa V. (2024). Yevrointehratsiia Ukrainy v umovakh viiny [European integration of Ukraine in wartime conditions]. In Ukraina na shliakhu intehratsii do Yevropeiskoho Soiuzu: zdobutky, vyklyky ta perspektyvy [Ukraine on the path of integration into the European Union: Achievements, challenges and prospects] (pp. 37–44). State Tax University. [in Ukrainian].
2. Åslund A. (2015). Ukraine: What went wrong and how to fix it. Peterson Institute for International Economics.
3. Heopolitychni ta heoekonomichni zminy, formovani pid vplyvom rosiiskoi ahresii, ta onovlennia mistsia Ukrainy u svitovomu prostori [Geopolitical and geo-economic changes shaped by Russian aggression and the renewal of Ukraine's place in the global space]. (2022). Razumkov Centre. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2022_TRANSFORMANS_UKR.pdf [in Ukrainian].
4. Samofalova M. O. (2023). Yevrointehratsiia Ukrainy v umovakh viiny: problemy ta vyklyky [European integration of Ukraine in wartime: problems and challenges]. Visnyk, 9(36). <https://doi.org/10.36994/2707-4110-2023-9-36-06> [in Ukrainian].
5. Pyrozhkov S. I., Kresina I. O., Kudriachenko A. I., Shemshuchenko Yu. S. (Eds.). (2019). Yevroatlantychnyi vektor Ukrainy: natsionalna dopovid [Euro-Atlantic vector of Ukraine: National report]. National Academy of Sciences of Ukraine.
6. European Commission. (n.d.). EU trade relations with Ukraine. https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
7. Kyiv School of Economics. (2022). EU-Ukraine trade in commodities under the DCFTA: current state and potential for liberalisation. <https://kse.ua>
8. Government Office for European Integration of Ukraine. (n.d.). Trade and trade-related matters. <https://eu-ua.kmu.gov.ua/en/trade/>
9. Gromadzki G. (2015). The Eastern Partnership after five years: time for deep rethinking. European Parliament, Directorate-General for External Policies.
10. Raik K., Blockmans S., Dandashly A., et al. (2023). Tackling the constraints on EU foreign policy towards Ukraine. CEPS. https://cdn.ceps.eu/wp-content/uploads/2023/05/joint_rp_20.pdf
11. Börzel T. A. (2023). European integration and the war in Ukraine: just another crisis? Journal of Common Market Studies, 61(Annual Review), 14–30. <https://doi.org/10.1111/jcms.13550>
12. Lasheras B., Stulik D., Naumenko D., Bieber F., Solonenko I., Delcour L., Bulana O., & Diachenko S. (2023). Realistychny shliakh do vstupu Ukrainy v YeS [A realistic path towards Ukraine's accession to the EU]. Ukrainian Centre for European Policy. <https://www.ucep.org.ua/en>

13. Borrell J. (2022). Europe in the interregnum: Our geopolitical awakening after Ukraine. European External Action Service. https://www.eeas.europa.eu/eeas/europe-interregnum-our-geopolitical-awakening-after-ukraine_en

14. European Commission. (2022). Temporary protection for persons fleeing Ukraine. https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/temporary-protection_en

Ihor Dotsyak, Denys Markevych. European integration of Ukraine in the context of the War of Independence

The article examines the specific features of Ukraine's European integration process under conditions of a full-scale war for independence. It analyzes the evolution of the contractual and legal framework of cooperation between Ukraine and the European Union, ranging from the 1994 Partnership and Cooperation Agreement to the 2014 Association Agreement and the Deep and Comprehensive Free Trade Area.

The study identifies the key stages in the transformation of Ukraine's European integration course after 2014, when the Revolution of Dignity and the armed aggression of the Russian Federation led to a qualitative shift in the nature of relations between Ukraine and the EU. Special attention is paid to the impact of the full-scale invasion in 2022 on accelerating integration processes, Ukraine's institutional adaptation to EU law, and the transformation of the European Union itself as a geopolitical actor.

It is substantiated that the war has acted both as a constraint and an accelerator of reforms, shaping a model of "crisis-driven European integration." The article concludes that a new paradigm of integration is emerging, in which the security dimension becomes as significant as the economic and political ones.

Key words: *European integration, Ukraine, European Union, war, Association Agreement, *acquis communautaire*, security, geopolitics.*

Відомості про авторів:

Доцяк Ігор – кандидат політичних наук, доцент кафедри політичних наук факультету історії, політології і міжнародних відносин, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Маркевич Денис – здобувач вищої освіти, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника.

Дата першого надходження статті до видання: 25.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 27.05.2026